

Bestrijdingsmiddelen en droogte: groot gevaar voor onze trekvogels in Afrika

Jaap Taapken

Zonder twijfel hebben de laatste jaren vele trekvogelsoorten grote verliezen moeten lijden door de uitzonderlijke en langdurige droogte in de Sahel-gordel. Deze zône, die zich oorspronkelijk uitstreckte over een breedte van ruim 3000 kilometers (van oost naar west) door de landen Mauretanië, Senegal, Mali, Opper-Volta, Niger en Tsjaad was het eerste noodgebied en staat ook wel bekend als het Sahelgebied.

Kort daarop werd men zich bewust van de situatie in Ethiopië, waar de toestand al niet veel beter was. Vooral in de twee noorde-

lijke provincies Wollo en Tigre. Ontelbare, ja vele duizenden, mensen stierven en op sommige plaatsen zelf 80% van het aanwezige vee. Later kwamen ook sombere berichten van de Kaap Verdische Eilanden, waar de droogte eveneens toesloeg.

Zelfs delen van Kenia, het oosten van Tanzania, de zes noordelijke provincies van Nigeria en de landen Ghana, Guineë, Liberia, Ivoorkust, Rwanda en Kameroen moeten duidelijke nadelige gevolgen hebben ondervonden van de droogte in de Sahellanden.

In 1969 begon deze droogte, waarna drie tot zeven jaar er vrijwel geen neerslag van betekenis meer is geweest. Een natuurramp, die het leven van mens en dier in zeven landen ernstig bedreigde. In 1974 viel er voor het eerst op sommige plaatsen weer regen. Inmiddels moet dit voor de trekvogels, na hun non-stop vlucht over de Sahara, ernstige gevolgen hebben gehad.

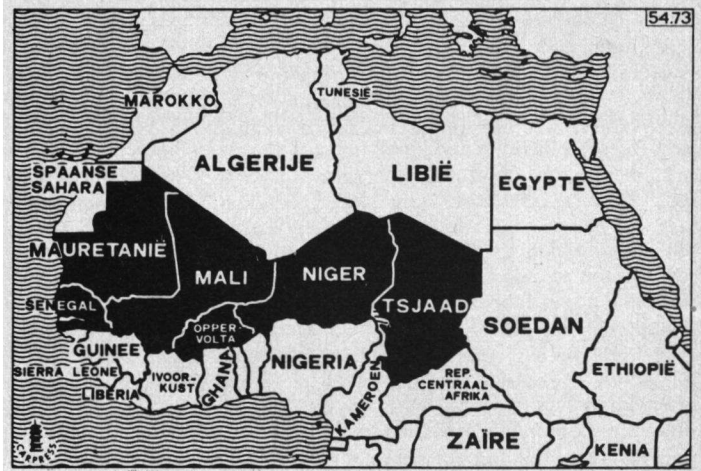
De oogsten en voorraden hebben de droogte in dit onmetelijke Afrikaanse steppengebied ten zuiden van de Sahara vele jaren verloren doen gaan. De Sahara is vele kilometers naar het zuiden opgerukt. De Sahel veranderde voor een deel in Sahara! De

Deel van een grote (400 vierkante mijl), nog niet volledig tot wasdom gegroeide zwerm, treksprinkhanen die het in cultuur gebrachte gebied bij Gigiga, Ethiopië binnenvielen, Oktober 1958.

Foto: Desert Locust Survey.

De Sahel-gordel, ook noodgebied voor de trekvogels.

grote rivieren, natuurlijke barrières tegen de oprukkende woestijn, zijn ingeslonken tot smalle stroompjes, zodat de Sahara vrij spel kreeg zich steeds meer naar het zuiden uit te breiden. Andere rivieren zijn uitgedroogd en zand geworden, waterstromen niet meer dan besmette poelen of uitgedroogd, het ondergronds waterpeil zakte er drastisch, weidegronden zijn verdord. De mensen zijn er straatarm geworden, het vee stierf op de verdroogde en verscheurde aarde. Mauretanië, één der zwaarst getroffen landen door de droogte, was al voor een groot deel woestijn. Maar de kuststreek, waar de meeste mensen wonen, begint daar nu al op te gelijken.

De dagtemperaturen liggen in het Sahelgebied constant rond de 46 graden in de scha-

duw, een verschroeiende hitte die zonder de zegenrijke regens op de juiste tijd, het eens betrekkelijk vruchtbare land nu totaal onvruchtbaar heeft gemaakt, zodat de weinige begroeiing die in leven kon blijven onvolgroeid en verschrompeld in de blakerende hitte staat. Bomen zijn in stakerige, broze geraamten omgetoverd. Waar eens de grazige grasvlakten waren is nu woestijn. De droogte schijnt hier te zijn bestendig en een ogenschijnlijk niet meer eindigende kringloop in het leven te hebben geroepen. Een steeds warmere bodem die uitdroogt, stoffig wordt, de relatieve vochtigheid verlaagt en daardoor de vorming van regenwolken verhindert, zodat de warmte toeneemt, het droger wordt en zo voort... De droogtecyclus wordt in stand gehouden

In juli 1968 werden meer dan 40 landen van West-Afrika tot Noord-India geplaagd door de grootste treksprinkhanenplaag sinds 1959. Hier wordt een neergestreken zwerm treksprinkhanen bespoten met dieldrin met een 'super-spuitbus' door een landrover. Ethiopië, juli 1968.

Foto: G. Tortoli.

doordat de bewoners hun zaaizaad voortijdig opgegeten hebben en door overbeweiding van de steeds zuidelijker trekkende mensen met hun reusachtige kudden vee. Grote gebieden, nauwelijks vruchtbaar, werden zodoende langzaam maar grondig van alle begroeiing ontdaan. Er is nu 300.000 km² woestijn bijgekomen.

Voor veel van onze trekvogels moet het droge Sahelgebied na de grote oversteek van de Sahara te veel zijn geweest en de achteruitgang van talloze trekvogelsoorten moet ongetwijfeld mede hierdoor zijn veroorzaakt. C. Erard & M. Tranier (1975) menen dat Grasmus, Gekraagde Roodstaart, Gele Kwikstaart en Oeverzwaluw in de eerste plaats hiervan het slachtoffer zijn geworden. Daarbij komt dat de schaarse gebieden waar nog water aanwezig was door grote troepen zang- zowel watervogels moet hebben aangelokt, die daar een gemakkelijke prooi van de aldaar levende bevolking kon worden. Wij zullen daarom de waarde van de verschillende oases in Afrika voor de trekvogels nader moeten onderzoeken en trachten in deze gebieden de trekvogelstand te beschermen en door controle de naleving hierop moeten kunnen nagaan. In bepaalde tijden van het jaar zullen in bepaalde oases enorme concentraties trekvogels kunnen voorkomen.

Bestrijdingsmiddelen

Een ander probleem zijn de insecticiden, die veelvuldig in Afrika worden gebruikt en waar

In de Middellandse Zeelanden wordt een ruim gebruik gemaakt van gifstoffen, getuige de grote reclameborden langs de wegen in Zuid-Italië, 27 april 1976.

Foto: Jaap Taapken.

Giframpen dit jaar in Italië te Seveso (dioxine) en Manfredonia (10 ton arsenicumoxide ontsnapt) en pas geleden te Monza moeten ook voor de vogels als ramp worden beschouwd...

het blijktens de berichten wel eens niet al te nauw wordt genomen met de voorschriften en de hoeveelheden die er worden gebruikt. Ook zouden grote restanten van, in diverse Europese landen verboden, bestrijdingsmiddelen met kwistige hand in Afrika opgebruikt worden. Er zou behalve een onderzoek naar de uitwerking van diverse bestrijdingsmiddelen in Afrika ook een nauwgezette controle op het gebruik moeten kunnen plaatsvinden, eveneens op de te gebruiken hoeveelheden, samenstelling en dergelijke.

De FAO (Food and Agriculture Administration) heeft gewaarschuwd voor een deze herfst te verwachten sprinkhanenplaag. De veelvuldige regenval in de zogenaamde sprinkhanengordel, zich uitstrekkend van de Atlantische kust van Afrika over de Middellandse Zeelanden en verder oostwaarts tot diep in Pakistan en India, heeft bijzonder gunstige voorwaarden geschapen voor een bevolkingsexplosie onder de treksprinkhanen.

Het FAO-rapport vermeldt dat er een grote kans bestaat dat 1976 het eerste noodjaar zal zijn sinds 1961 toen de laatste sprinkhanenplaag heerste.

De voortplantingssnelheid is aanzienlijk groter geworden doordat de vele regens te vegetatie weelderig hebben gemaakt. Mochten de regens aanhouden dan zal de situatie nog ernstiger worden dan in 1961.

Door middel van satellietwaarnemingen wordt de ontwikkeling van damp- en nevelvorming in de woestijn nauwkeurig gevolgd

CHIMICA SUD
c.so Garibaldi, 112 - BRINDISI
(0831) 24452

INTERVENTI TERRESTRI - MARITTIMI - AEREI

DISINFESTAZIONI, DERATTIZZAZIONI,
DEBLATTIZZAZIONI, DISINFEZIONI,
DISERBI

omdat deze gegevens met een komende sprinkhanenvlucht kunnen worden geassocieerd.

Het is niet ondenkbeeldig dat er dit seizoen weer zeer veel van bestrijdingsmiddelen zal worden gebruik gemaakt!

Het spijt ons dat wij aan dit onderwerp nu nog weinig aandacht kunnen besteden door gebrek aan voldoende concrete gegevens. Maar wij willen benadrukken dat hier een

groot onderzoeksterrein braak ligt. Ongetwijfeld zijn nadere gegevens verkrijgbaar over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in diverse Afrikaanse landen. Misschien zouden we door een tijdige studie nog grote aantallen trekvogels kunnen redden, die anders onherroepelijk nog meer in aantal achteruit zullen gaan en zelfs soorten die op vele plaatsen als broedvogel zullen uitsterven.

LITTERATUUR:

Erard, C. & M. Tranler (1975): Sahara et migrations des oiseaux. *Le Courrier de la Nature*. Juillet-Août 1975, no. 38: 165-172.

Roux, Francis (1975): Les zones humides du Sahel. *Le Courrier de la Nature*. Mai-Juin 1975, no. 37: 121-127.